

NOGIRONLARNING HUQUQLARI QONUN HIMOYASIDA

Abdurahimov Samandar Abdusattor o'g'li

Farg'ona viloyati yuridik texnikumi

o'quvchisi 1-bosqich talabasi.

Samandarabdurahimov341@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10395799>

Annotatsiya. Inson qadri ulug'lanadigan diyorda yashayotgan ekanmiz – xalq qonunlarni amalda qo'llanishidan bilan mamnundir. Davlatning asosiy maqsadi xalqni tinchligini ta'minlash va ular uchun barcha sharoitlar yaratishdan iboratdir. Ushbu maqolada nogironlarga va nogironligi bor shaxslarga yetarlicha xizmat va yordam ko'rsatilishi ta'minlash, shuningdek nogironlarning huquqlarini ta'minlash va ularni kamsitilishga yo'l qo'ymaslik to'g'risida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Nogironlik, nogironlarning huquqlarini himoya qilish, huquqiy baza, mehnatga layoqatsiz, tibbiy yordam, tibbiy-ijtimoiy ekspert komissiyasi.

THE RIGHTS OF THE DISABLED ARE PROTECTED BY LAW

Abstract. As long as we live in a land where the value of man is glorified – the people are pleased with the fact that they put the laws into practice. The main goal of the state is to ensure the peace of the people and create all the conditions for them. This article talks about ensuring adequate service and assistance to people with disabilities and persons with non-identity, as well as ensuring the rights of people with disabilities and preventing them from being discriminated against.

Key concepts: Disability, protection of the rights of people with disabilities, legal framework, incapacity for work, medical care, medical and social expert commission.

ПРАВА ИНВАЛИДОВ ЗАЩИЩЕНЫ ЗАКОНОМ

Аннотация. Пока мы живем на земле, где почитается человеческое достоинство – народ доволен тем, что законы применяются на практике. Главная цель государства – обеспечение мира народа и создание для него всех условий. В этой статье рассматривается обеспечение того, чтобы инвалидам и лицам с ограниченными возможностями были предоставлены адекватные услуги и помощь, а также обеспечение прав инвалидов и недопущение их дискриминации.

Ключевые понятия: Инвалидность, защита прав инвалидов, правовая база, нетрудоспособность, медицинская помощь, медико-социальная экспертная комиссия.

Mamlakatimizda iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida jamiyat va nogironlarning faolligini oshirish, ularning ta'lim va kasbiy ko'nikmalar olishi shakllanishi, rivojlanishi va bandligini ta'minlashga har tomonlama ko'maklashish, nogironlar uchun barcha sharoitlarni yaratish, nogironlarning muammolari va ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlash va ularni qiziqishlarini tizimli o'rganish, tahlil qilish va hal etish borasidagi ishlarni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish maqsadida ushbu sohani tartibga solish va huquqiy bazasini yanada takomillashtirish masalasiga doimiy e'tibor qaratilib kelinmoqda.

Jumladan nogironligi bo'lgan va nogiron shaxslarni huquqlarini himoya qilish va ehtiyojlarini qo'llab quvvatlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida alohida norma belgilangan. Konstitutsiyaning 57-moddasida¹ mehnatga layoqatsiz va yolg'iz keksalar, nogironligi bo'lgan shaxslar hamda aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand boshqa toifalarning huquqlari davlat himoyasi ekanligi, davlat nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy, iqtisodiy va ma'daniy sohalar obyektlari va xizmatlaridan to'laqonli foydalanishi uchun shart-sharoitlar yaratishi, ularning ishga joylashishiga, ta'lim olishga ko'maklashadi, ularga zarur bo'lgan axborotni to'sqinliksiz olish imkoniyatini ta'minlashi o'z ifodasini topdi.

O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi 2020 yil 15 oktyabrdagi O'RQ-641-son qonunining² 4-moddasida nogironligi bo'lgan shaxslarning qadr-qimmatini, ularning shaxsiy mustaqilligini, tanlash erkinligini hurmat qilish, nogironlik belgisiga ko'ra nogironlikni aniqlash va oldini olish, ularning ta'lim olishi va ishga joylashishiga ko'maklashish, ularga tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatishning zamonaviy shakl va mexanizmlarini belgilash, nogironlikni belgilashda qo'llanilayotgan usullarni tubdan takomillashtirish va boshqa qoidalarini nazarda tutish belgilangan.

Qonun bilan nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini ta'minlashning muhim prinsiplari belgilab berildi. Shuningdek, tibbiy-ijtimoiy ekspert komissiyalari faoliyati yanada takomillashtirildi. Unga ko'ra, tekshiruvdan o'tkazish tibbiy hujjatlar qabul qilingan kundan e'tiboran 10 kun ichida bepul amalga oshirilishi belgilandi.

Nogironligi bo'lgan shaxslarning hayot sifati va ijtimoiy faolligini yana-da oshirish, nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalariga qarashli yuridik shaxslarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning samarali tizimini shakllantirish bo'yicha tizimli ishlarni izchil davom ettirish, inson huquqlari, jumladan nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarining

¹ 1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T.: "O'zbekiston", 2023 y.

² O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi 2020 yil 15 oktyabrdagi O'RQ-641-son qonuni. <https://lex.uz/docs/5049511>.

kafolatlarini mustahkamlash, inklyuziv rivojlanish, aholining barcha qatlamlari teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishlarini ta'minlashning samarali mexanizmlarini joriy etish, nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyat hayotining barcha sohalarida ishtirok etishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratish maqsadida 12.10.2022 yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslar jamiyatlariga tegishli tashkilotlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda nogironligi bo'lgan shaxslarning bandligiga ko'maklashishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-390-son qarori³, 27.02.2023 yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-74-son qarorlari⁴ ham qabul qilindi.

Nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy himoya qilish va ularning huquqlarini kafolatlashga oid qator masalalar Qonun darajasida belgilandi.

Bugungi kunda hukumatimiz tomonidan nogironlarga berilgan e'tibor asnosida O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi 2020 yil 15 oktyabrdagi O'RQ-641-son qonunining 11-moddasida belgilangan nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini ta'minlash sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlariga ham alohida urg'u berib o'tib joiz deb hisoblaymiz, ya'ni nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini ta'minlash sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari sifatida quyidagilar e'tirof etilgan:

- nogironligi bo'lgan shaxslarning kamsitilishiga yo'l qo'ymaslik yuzasidan kompleks chora-tadbirlar ko'rish;
- nogironligi bo'lgan shaxslarning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish;
- nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari va imkoniyatlari tengligini boshqa fuqarolar bilan teng ravishda ta'minlash;
- nogironligi bo'lgan shaxslarni jamiyat va davlat hayotiga jalb etish;
- nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari va qadr-qimmatini hurmat qilish masalalari bo'yicha jamiyatda ma'rifiy-tarbiyaviy ishlarni tashkil etish;
- nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risidagi qonunchilikka rioya etilishini

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslar jamiyatlariga tegishli tashkilotlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda nogironligi bo'lgan shaxslarning bandligiga ko'maklashishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 12.10.2022 yildagi PQ-390-son qarori. <https://lex.uz/docs/6233345>.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 27.02.2023 yildagi PQ-74-son qarori. <https://lex.uz/docs/6391378>.

- davlat organlarining va ular mansabdor shaxslarining nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishga doir faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta'minlash;

- nogironligi bo'lgan shaxslarning inklyuziv ta'lim (maktabgacha, maktabdan tashqari, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional, oliy va oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim) olish imkoniyatini ta'minlash;

- davlat organlari va nodavlat notijorat tashkilotlari o'rtasida nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini ta'minlash sohasidagi hamkorlikni rivojlantirish.

Qonunning 18-moddasida nogironligi bo'lgan shaxslarning tengligini ta'minlash va kamsitilishiga yo'l qo'yilmasligi, ular uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash va nogironlik belgisiga ko'ra kamsitilishiga yo'l qo'ymaslik uchun davlat organlari nogironligi bo'lgan shaxslarning obyektlar hamda xizmatlardan, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalardan, sog'liqni saqlashdan, ta'limdan, ishga joylashishdan, shuningdek axborotdan va aloqa vositalaridan teng ravishda foydalanish imkoniyatlarini ta'minlashga doir chora-tadbirlarni amalga oshirishi, kamsitilishning barcha shakllaridan nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqiy jihatdan teng ravishda va samarali himoya qilinishini kafolatlanishi, insonning asosiy huquqlari va erkinliklaridan foydalanish imkoniyatini berishda nogironligi bo'lgan shaxslarning kamsitilishiga yo'l qo'yilmaslik choralarini ko'rilishi haqidagi me'yorlar o'z ifodasini topgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 27.02.2023 yil PQ-74-son qarori⁵ bilan I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar, nogironligi bo'lgan bolalar va ularga g'amxo'rlik qiluvchi bir nafar fuqaro uchun davlat idoralari va tashkilotlari tomonidan, shu jumladan davlat xizmatlari markazlari, sog'liqni saqlash, ta'lim, madaniyat muassasalarida fuqarolarning bevosita hozirligida ko'rsatiladigan xizmatlardan navbatsiz foydalanish, davlat idoralari rahbarlari qabuliga navbatsiz kirish bo'yicha imtiyoz berilishi, 2023 yil 1 maydan boshlab tibbiyot muassasalarida davolanayotgan nogironligi bo'lgan bolaga g'amxo'rlik qilish uchun shu muassasada uning otasi yoki onasiga (ularning o'rnini bosuvchi shaxsga) yoxud oilaning bolani bevosita parvarishlayotgan boshqa a'zosiga nogironligi bo'lgan bolaning yonida birga bo'lish uchun sharoit yaratilishi, jumladan: statsionar tibbiyot muassasalarida nogironligi bo'lgan bolani parvarishlayotgan shaxsga mazkur davr uchun mehnatga layoqatsizlik varaqasi

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 27.02.2023 yildagi PQ-74-son qarori. <https://lex.uz/docs/6391378>.

berilishi, bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslarga g'amxo'rlik qiluvchi shaxslar (ota-onasi va boshqalar) uchun davolash davrida davlat statsionar tibbiyot muassasalarida bepul ovqatlanish yo'lga qo'yilishi belgilandi.

So'zimiz yakunida aytish mumkinki, nogironligi bo'lgan shaxslarga hukumatimizning bunday e'tibori ularga o'zlarining jamiyatning barcha a'zolari singari his qilishi, o'z iste'dod va qobiliyatlarini namoyon qilishlari va davlat hamda jamiyat ravnaqi yo'lida mehnat qilishga bo'lgan intilishlariga benazir turtki beradi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T.: “O'zbekiston”, 2023 y.
2. O'zbekiston Respublikasining “Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida”gi 2020 yil 15 oktyabrdagi O'RQ-641-son qonuni. <https://lex.uz/docs/5049511>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Nogironligi bo'lgan shaxslar jamiyatlariga tegishli tashkilotlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda nogironligi bo'lgan shaxslarning bandligiga ko'maklashishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 12.10.2022 yildagi PQ-390-son qarori. <https://lex.uz/docs/6233345>.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi 27.02.2023 yildagi PQ-74-son qarori. <https://lex.uz/docs/6391378>.

MODERN SCIENCE
& RESEARCH